

ΤΟ ΑΓΑΘΟ ΑΠΟΤΙΜΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Δημήτρης Κ. Μπάκας

Το εξωτερικό περιβάλλον είναι πάντοτε τραχύ και δύσβατο. Τίποτε δεν είναι εύκολο και τίποτε δεν μας «δωρίζεται». Και όσες παροχές μας δόθηκαν και εμείς τις θεωρήσαμε ότι ήταν από καλοσύνη, μας δόθηκαν και για «δικό τους» όφελος. Έτσι θα κάναμε και εμείς. Η «φιλανθρωπία» δεν έχει ακόμη ξεπεράσει τα όρια του στενού μας οικογενειακού και σπιτικού μας κύκλου. Υπάρχουν κάποιες σημαντικές εξαιρέσεις, αλλά πολύ λίγες για να αναστρέψουν τα όρια της εκμετάλλευσης.

Η ειλικρινής διάγνωση ψιθυρίζεται από όλους μας, αλλά δεν την κραυγάζουμε, όπως θα έπρεπε. Και το χειρότερο δεν κάνουμε κάτι πολύ σοβαρό για να τη γιατρέψουμε. Το μεγάλο κενό βρίσκεται στο ότι ως Έλληνες δεν έχουμε μάθει ότι για να ασκήσουμε τη δημοκρατία σημαίνει ότι ασκούμε εξουσία με την ψήφο μας. Δηλαδή ο Λαός (οι Έλληνες τουτέστιν) κυβερνάει γιατί αυτός εκλέγει τους αντιπροσώπους του στους οποίους εκχωρεί την σχετική εξουσία για συγκεκριμένο χρονικό διάστημα και καθορισμένες αρμοδιότητες.

Δυστυχώς, όμως, έχουμε ξεχάσει τη σοφή ρήση του Σόλωνα: «**Άρχεσθαι μαθών άρχειν επιστή-σει**» δηλαδή για να μάθεις να ασκείς εξουσία θα πρέπει πρώτα να μάθεις να κυβερνιέσαι. Και όμως εμείς, ως Έλληνες, δεν έχουμε μάθει να κυβερνιόμαστε. Είναι, ίσως, κατάλοιπο της τουρκοκρατίας, που κράτησε τετρακόσια χρόνια. Μάλιστα, νομίζουμε ακόμη ότι το Κράτος ανήκει σε κάποιους άλλους και εμείς απλά στεγαζόμαστε και ζητάμε μόνον δικαιώματα. Τις υποχρεώσεις τις αφήνουμε σε όποιους μας τάζουν υποσχέσεις. Τους «πιστεύουμε», τους ψηφίζουμε και τους εκλέγουμε στηριζόμενοι στις φρούδες ελπίδες ότι «όλα θα αλλάζουν και θα γίνουν τέλεια για μας». Σύντομα όμως απογοητευόμαστε, γιατί τα όσα ακούσαμε, ήταν «μισές αλήθειες». Ασφαλώς δεν ήταν όλα ψέματα. Αλλά είχαμε την προσδοκία ότι θα εξυπηρετείτο, αποκλειστικά, το προσωπικό μας συμφέρον. Αγνοούσαμε ή δεν θέλαμε να παραδεχτούμε ότι το δικό μας συμφέρον είναι άρρηκτα συνδεδεμένο με το γενικό συμφέρον, τουτέστιν της Πατρίδας μας.

Όταν βλέπουμε κοντά δεν βλέπουμε ηθικά. Είναι σαν τον σχοινοβάτη. Όταν κοιτάζει κοντά στα πόδια του χάνει την ισορροπία του. Πρέπει να κοιτάζει πιο μακριά. Τότε μπορεί να ισορροπήσει επάνω στο σχοινί. Γιατί απλούστατα έχει προοπτική. Έχει σκοπό πιο μακρινό. Έτσι και εμείς. Για να βρούμε πιο αρμονική ισορροπία με το περιβάλλον θα πρέπει να «βλέπουμε» ευρύτερα. Να βλέπουμε με το φακό της Ηθικής.

Μόνον με ένα πλάτεμα του εαυτού μας μπορούμε να βρούμε τις ηθικές του διαστάσεις. Γιατί η ηθική με την έννοια της σύγχρονης εποχής, κατά βάση έχει σχέση με την συμπεριφορά μας με τους άλλους συνανθρώπους. Και δεν αρκεί η απλή μέριμνα για το «εσωτερικό μας». Φυσικά μετράει και η καλή προαίρεση των πράξεων μας. Είναι πολύ σπουδαίο χαρακτηριστικό. Αλλά αυτό που κυρίως μετράει είναι η πράξη μας. Επίσης και η γνώση του ηθικού και δικαίου είναι η βάση του να είμαι δίκαιος και ηθικός. Δεν αρκεί, όμως, η σκέτη γνώση. Απαιτείται και η αντίστοιχη ενέργειά μας και η πράξη μας. Δεν αρκεί να νηστεύω το λάδι την Τετάρτη και από την άλλη μεριά να «θάβω» με τα λόγια μου και τα έργα τον συνάνθρωπό μου.

Στη προκειμένη περίπτωση της «κρίσεως» που εξετάζουμε διαβλέπουμε μια ακραioνή περίπτωση έκφρασης ηθικού ενδιαφέροντος. Έχουμε ένα γεγονός που αφορά το σύνολο της ελληνικής Κοινωνίας. Είναι πραγματικό και ουσιαστικό. Καταγράφεται και στην ιστορική διαδρομή της Πατρίδας μας και επηρεάζει όχι μόνον εμάς τους ενήλικες αλλά κυρίως τα παιδιά μας. Άρα υπάρχουν όλα εκείνα τα στοιχεία που τεκμηριώνουν μία «αλήθεια». Δεν είναι ένα απλό φαίνεσθαι.

Διαπιστώνεται ένα κενό δυσαναπλήρωτο, το οποίο και κατά βάση προκαλεί κάθε κρίση. Δεν πρέπει να την αποδίδουμε μόνον στο εξωγενή παράγοντα, τον οποίο φυσικά και δεν μπορούμε να επηρεάσουμε και ο οποίος, όποιος και να είναι, ενδιαφέρεται πρώτιστα για την δική του πλευρά. Το κενό αυτό, που πρέπει το δυνατόν ταχύτερα να καλύψουμε είναι, κατά τη γνώμη μας, ότι δεν ενεργούμε με συναίσθηση ότι έχουμε κοινή μοίρα. Δεν πιστεύουμε στη συλλογική προσπάθεια. Έχουμε «ιεροποιήσει» το άμεσο ατομικό συμφέρον, που συνήθως δρα με αντιπαλότητα και οπωσδήποτε όχι αρμονικά συντονισμένα με το γενικό συμφέρον.

Η ηθική διάσταση του προβλήματος απαιτεί την απαλλοτρίωση ενός μέρους του ίδιου συμφέροντος υπέρ του γενικού. Και εδώ είναι το μεγάλο θέμα που απαιτεί την ανθρώπινη θέληση και ισχύ από τα άτομα και οπωσδήποτε από μέρους των εξουσιοδοτημένων αρχόντων. Πρέπει να έχουμε πλατύτερη όραση. Όραμα ευρύτερου φάσματος και όχι στενά ατομικού και αν θέλετε κομματικού. Αν η μόνη μέριμνα είναι το συμφέρον του κόμματος και αυτό εκφράζεται στο συμφέρον των

ψηφοφόρων της παράταξής μας και στην επανεκλογή των αντιπροσώπων τότε δεν είναι το γενικό και ηθικό καλό. Αλλά το «ημέτερο», δηλαδή των οπαδών μας και των δήθεν αντιπρόσωπων του λαού.

Πως όμως θα πειστεί ο πολίτης να αφαιρέσει μέρος του προσωπικού του συμφέροντος και να το εκχωρήσει υπέρ του γενικού. Δεν υπάρχει πιο δύσκολο θέμα. Αξία και ενδιαφέρον έχουν εκείνα τα γεγονότα και προβλήματα που βρίσκονται εγγύτερα σε μας. Νοιώθουμε τον πόνο και την ανασφάλεια, όταν η απειλή είναι άμεση. Αυτή είναι μια απόλυτα φυσιολογική αντίδραση. Ο ανθρώπινος οργανισμός, όπως άλλωστε κάθε έμβιος οργανισμός έχει αναπτύξει όργανα και συστήματα άμεσης αυτοπροστασίας για την επιβίωσή του. [Ας θυμηθούμε ότι η πρώτη ερώτηση για την τραγωδία στην Ιαπωνία δεν ήταν τα δράματα που ζουν οι Ιάπωνες αλλά αν θα φθάσει σε εμάς η ραδιενέργεια και πόσο μας επηρεάζει κάποιο πιθανό νέφος που μπορεί να κινηθεί στην ατμόσφαιρα].

Το ηθικό ενέργημα ουσιαστικά ξεκινάει μόλις ξεπεραστούν τα αυστηρά κλειστά όρια του εαυτού μου. Μόλις αρχίσει το ενδιαφέρον και για το καλό του «άλλου». Μόλις αρχίσει και ο «άλλος» να παίρνει αξία σαν την αξία του εαυτού μου. Πως θα προκληθεί όμως αυτό το ενδιαφέρον. Εδώ ανακύπτει ένα άλλο δίλημμα. Είναι δυνατόν να τοποθετήσω τον «άλλον» στην ίδια θέση με τον εαυτό μου ή και το πιο δύσκολο να προσδώσω μεγαλύτερη αξία;

Και όμως υπάρχει και τέτοια περίπτωση. Η ύψιστη ηθική πράξη είναι η αυτοθυσία! Στο σημείο αυτό θα αρκεστούμε μόνον στην απαίτηση να μοιραστούμε το ενδιαφέρον για τον εαυτό μας με σχετική αναλογία με τον συνάνθρωπό μας είναι ηθική υποχρέωση και καθήκον αυτό το μοίρασμα. Αλλά είναι απαραίτητο στοιχείο για τη δική μας ευημερία, πέραν από κάθε άλλη υψηλής στάθμης ηθικότητας, που απορρέει από στην πράξη αυτή καθαυτή ως πράξη ηθική ως αυτοσκοπό, δηλαδή χωρίς αντάλλαγμα.

Το ηθικό μέρος του προβλήματος επικεντρώνεται τα εξής:

- **Εντάσσω τον εαυτό μου ως υποκείμενο στο όλο θέμα;**
- **Ενεργώ ως μέλος του συνόλου αξιόπιστα προς την κατεύθυνση επούλωσης του κενού;**
- **Έχω επίγνωση της «αλήθειας», ως συμβάντος γενικού ενδιαφέροντος με έκταση πέρα από τα προσωπικά μου ενδιαφέροντα;**

Το πρόβλημα κάθε κρίσης είναι πολύπλοκο και εμπίπτει στην κατηγορία των πολύ σύνθετων θεμάτων που απαιτούν πιο σύνθετη αξιολόγηση από γνωστικής, αισθητικής και ηθικής πλευράς. Είτε είναι θέμα αποκλειστικά ολιστικής παιδείας!

Δημήτρης Κ. Μπάκας
16 Ιουν. 2022